

ДІАГНОСТИКА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

DIAGNOSIS OF DEVELOPMENT OF RURAL TERRITORIAL COMMUNITIES IN THE VOLYN REGION

У статті здійснено діагностику розвитку сільських територіальних громад у Волинській області. Обґрунтовано, що в умовах реалізації сучасних реформ децентралізації головна роль в управлінні соціальною, економічною та екологічною сферами сільських об'єднаних територіальних громад належить саме місцевим органам влади. Виявлення та розкриття регіональних особливостей розвитку сільських територій в умовах децентралізації здійснено на прикладі Волинської області, адже цей регіон займає середню позицію за кількістю сільського населення та за кількістю сільських населених пунктів. Виявлено, що на території 34 сільських об'єднаних територіальних громад проживає третина усього сільського населення Волині. Проведено аналіз виконання бюджетів об'єднаними громадами за результатами 2018 р. Виявлено, що найбільш дотаційною у 2018 р. була Велимченська сільська об'єднана територіальна громада. Розглянуто процес передачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності у комунальну власність об'єднаних територіальних громад.

Ключові слова: сільська територія, сільський населений пункт, сільське населення, об'єднана територіальна громада, децентралізація.

В статті проведена діагностика розвитку сільських територіальних громад

в Волинської області. Обосновано, що в умовах реалізації сучасних реформ децентралізації головна роль в управлінні соціальною, економічною та екологічною сферами сільських об'єднаних територіальних громад належить саме місцевим органам влади. Виявлення та розкриття регіональних особливостей розвитку сільських територій в умовах децентралізації здійснено на прикладі Волинської області, адже цей регіон займає середню позицію по кількості сільського населення і по кількості сільських населених пунктів. Виявлено, що на території 34 сільських об'єднаних територіальних громад проживає третина усього сільського населення Волині. Проведено аналіз виконання бюджетів об'єднаними громадами за результатами 2018 г. Виявлено, що найбільш дотаційною в 2018 г. була Велимченська сільська об'єднана територіальна громада. Розглянуто процес передачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності у комунальну власність об'єднаних територіальних громад.

Ключевые слова: сельская территория, сельский населенный пункт, сельское население, объединенная территориальная община, децентрализация.

УДК 338.244.47

Хоміюк Н.Л.

к.е.н., докторант кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Khomiuk Nataliia

Lesya Ukrainka Eastern European National University

In the article the diagnostics of development of rural union territorial community in Volyn region was conducted. The study demonstrated that in the context of modern decentralization reforms, the main role in managing the social, economic and environmental spheres of rural united territorial communities belongs to the local authorities. It is of importance to note the fact that local governments make independent decisions on financial issues in rural development. The identification and disclosure of regional peculiarities of rural development in the context of decentralization was carried out on the example of the Volyn region, because the region occupies an average position by the number of rural population and the number of rural settlements. It was found that the Volyn region ranks sixth in the rating of oblasts in terms of forming able communities. The study demonstrated that 51 united territorial communities have been formed in the region, including 34 rural, 14 urban village and 3 urban communities. In this study the emphasis has been placed on united rural communities. The study revealed that on the territory of 34 rural united territorial communities live one third of the entire rural population of the Volyn region. The implementation of budgets by the united communities based on the results of 2018 was analyzed. It was found that all communities in the region, except Turiiska, fulfilled local budget revenue plans in 2018. The study demonstrated that 60 % of the united territorial communities' own income is a personal income tax. The analysis showed that the Velymchenska rural union territorial community was the most subsidiary in 2018. The process of transferring state-owned agricultural land into communal property of the united territorial communities was considered. It is of importance to note the fact that only 30 union territorial communities have received agricultural land for communal ownership with a total area of 49.4 thousand hectares. The study revealed that the process of decentralization provides new opportunities for the effective development of rural territories in the regions of Ukraine, in particular the Volyn region.

Key words: rural area, rural settlement, rural population, union territorial community, decentralization.

Постановка проблеми. Процес децентралізації та створення об'єднаних територіальних громад є основою розвитку сільських територій, зокрема у сфері перебудови відносин між центральними та місцевими органами влади. Новосформовані громади повинні орієнтуватися на підвищення якості життя сільських жителів, на урізноманітнення сільськогосподарської та несільськогосподарської діяльності на сільських територіях [1]. Проблеми розвитку сільських територій для України були й залишаються актуальними, адже на них проживає майже третина населення країни. В умовах реалізації сучасних реформ децентралізації ключова

роль в управлінні соціальною, економічною та екологічною сферами сільських об'єднаних територіальних громад належить саме місцевим органам влади. Органи місцевого самоврядування самостійно приймають рішення щодо фінансових питань у сфері розвитку сільських територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням процесу децентралізації в Україні присвячено праці таких вітчизняних фахівців, як В. Кравців, В. Бойко, О. Вівчар, Т. Васильців, Л. Мармуль, Н. Синютка, П. Жук., М. Плотнікова, А. Мовчанюк, Р. Плющ та ін. Проте недостатньо висвітленими залишаються питання розвитку сіль-

ських об'єднаних територіальних громад у розрізі регіонів, зокрема у Волинській області.

Постановка завдання. Метою дослідження є здійснення діагностики розвитку сільських територіальних громад у Волинській області в умовах реалізації реформи децентралізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний стан розвитку сільських територій в Україні характеризується суттєвими регіональними відмінностями. Як бачимо з рис. 1, найбільша кількість сільського населення в Україні проживає в Одеській (788,2 тис осіб), Закарпатській (792,6 тис осіб) та Львівській (987,5 тис осіб) областях, а найменша – у Кіровоградській (353,2 тис осіб), Сумській (340,1 тис осіб) та Луганській (283,1 тис осіб) областях. Варто відзначити, що протягом 1990–2018 рр. чисельність сільського населення зменшилася на 3,8 млн осіб (із 32,4% до 30,7% від загальної чисельності населення).

Щодо кількості сільських населених пунктів, то станом на 1 липня 2019 р. в Україні було зареєстровано 28 376 сільських населених пунктів з урахуванням даних об'єднаних територіальних громад, що на 469 менше, ніж у 1991 р. Як видно з рис. 2, найбільшу кількість сільських населених пунктів зареєстровано у Львівській (1 850 од.), Полтавській (1 805 од.) та Харківській (1 673 од.) областях, найменшу – у Херсонській (658 од.), Закарпатській (578 од.) та Чернівецькій (398 од.) областях.

Виявлення та розкриття регіональних особливостей розвитку сільських територій в умовах

децентралізації потребує здійснення поглибленого аналізу на прикладі окремої адміністративної області України. Вибір Волинської області як прикладу для цього зумовлений тим, що даний регіон займає середню позицію за кількістю сільського населення (495,8 тис осіб) та за кількістю сільських населених пунктів (1 054 од.).

Волинська область розташована у північно-західній частині України та межує на заході з Республікою Польща, на півночі – з Республікою Білорусь, на півдні та на сході – із Львівською та Рівненською областями [4, с. 108]. Станом на 1 січня 2019 р. загальна територія Волинської області становила 2 014,4 тис га (3,3% від усієї площі України), з яких 1 079,8 тис га (53,6%) – землі сільськогосподарського призначення. На території регіону проживає 1 034,9 тис осіб, серед яких близько половини – сільські жителі.

Волинська область займає шосте місце у рейтингу областей щодо формування спроможних громад після Житомирської, Чернігівської, Запорізької, Дніпропетровської та Хмельницької областей.

Згідно з Перспективним планом формування територій громад Волинської області, у межах області планується утворити 74 об'єднані територіальні громади [5]. Нині на території регіону сформовано 51 об'єднану територіальну громаду. Загалом процесом децентралізації охоплено близько 56,8% площі області та 72,9% населення області.

Вихідною базою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень у напрямі здійснення диверсифікації розвитку сільських територій виступають

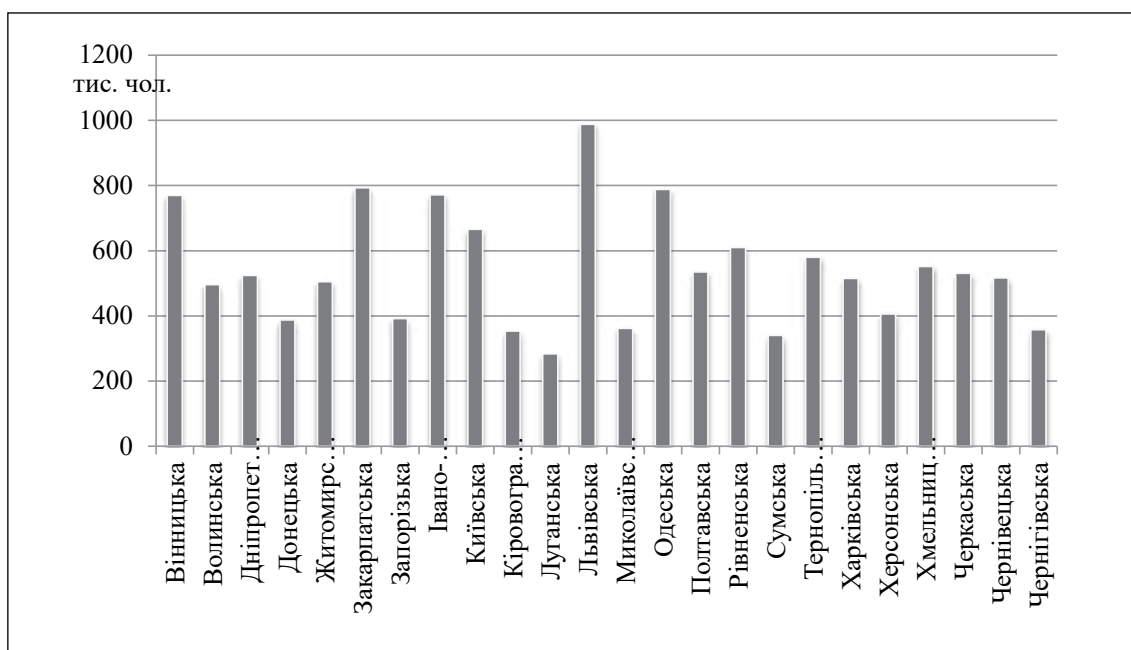

Рис. 1. Кількість сільського населення у регіонах станом на 01 січня 2018 р., тис осіб

Джерело: побудовано на основі даних [2, с. 30]

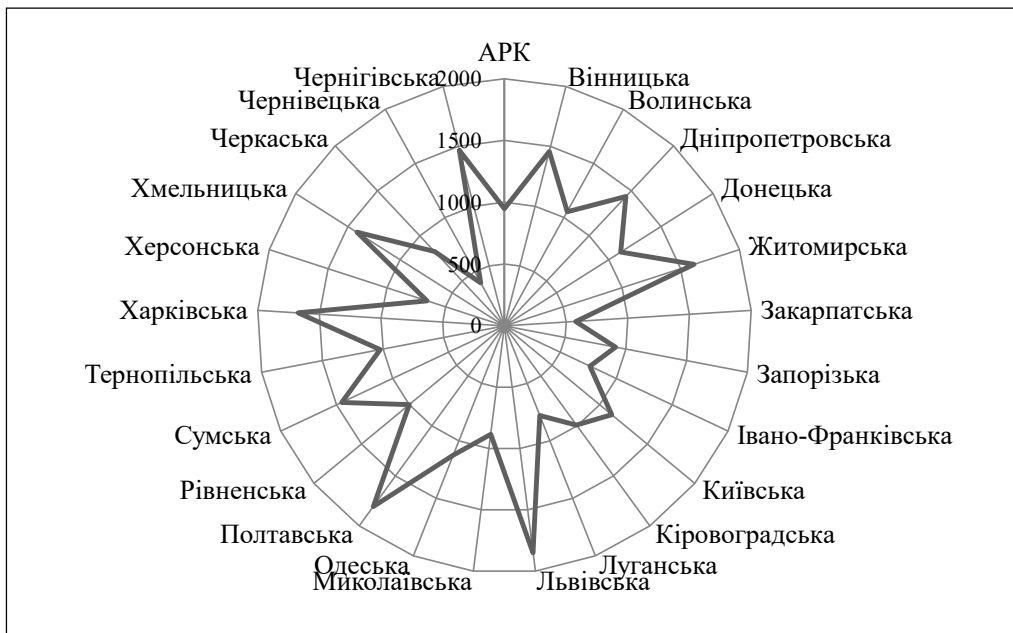

Рис. 2. Кількість сільських населених пунктів у регіонах станом на 01 липня 2019 р., од.

Джерело: побудовано на основі даних [3]

результати аналітичних досліджень особливостей та тенденцій розвитку сільських територій [6].

Оскільки у квітні 2014 р. уряд схвалив Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, то на території Волинської області у 2015 р. сформувалися перші об'єднані територіальні громади: Велицька, Голобська, Зимнівська, Смолигівська та Устилузька. Динаміку формування об'єднаних територіальних громад у Волинській області протягом 2015–2016 рр. зображено на рис. 3.

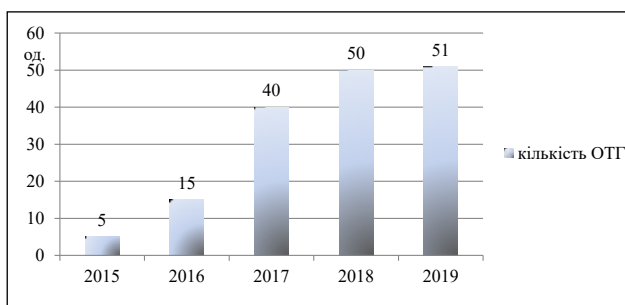

Рис. 3. Динаміка формування об'єднаних територіальних громад Волинської області станом на 10 липня 2019 р.

Джерело: побудовано на основі [7]

Як видно з табл. 1, на території Волинської області нині сформовано 34 сільських, 14 селищних та три міські територіальні громади.

У рамках даного дослідження увагу акцентовано саме на сільських об'єднаних територіальних громадах.

Загалом на території 34 сільських об'єднаних територіальних громад (6 650,77 км²) проживає 180 767 осіб, а це третина всього сільського населення Волині.

Проведений Волинським центром місцевого самоврядування аналіз виконання бюджетів об'єднаними громадами за результатами 2018 р. свідчить про те, що власні надходження у загальний фонд місцевих бюджетів становили 814 189,2 тис грн [9]. Це 111,39% від запланованого. Усі громади, крім Турійської, що повноцінно функціонують та мають прямі бюджетні стосунки з державним бюджетом, виконали плани надходжень. Податок на доходи фізичних осіб у структурі власних надходжень ОТГ становить 59,36%, єдиний податок – 12,32%, акциз на пальне – 10,70%, майнові податки – 11,34%, рента за використання лісових ресурсів – 2,2%, акциз на тютюн і алкоголь – 1,99%, плата за адміністративні послуги – 1,20%, інші платежі, включаючи відсотки за депозитами та ренту за користування надрами – 0,86% (рис. 4).

За величиною надходжень власних доходів на одного мешканця за 2018 р. лідирує Боратинська сільська об'єднана територіальна громада. Цей показник становить 17 577,3 грн на одного мешканця громади. Для порівняння: найнижчий даний показник (597,3 грн) у Велимченській сільській територіальній громаді.

Найбільш дотаційною у 2018 р. була Велимченська сільська об'єднана територіальна громада, яку дотували на 60,3%, а сім об'єднаних територіальних громад Волині (Поромівська, Боратинська,

Таблиця 1

Об'єднані територіальні громади Волинської області станом на 10 липня 2019 р.

Назва громади	Кількість населення, осіб	Площа ОТГ, км ²	Кількість рад, що об'єдналися	Дата створення	Тип ОТГ
Боратинська	7483	92.0	3	29.10.2017	сільська
Велимченська	3786	110.88	2	29.10.2017	сільська
Велицька	4010	212.0	4	25.10.2015	сільська
Вишнівська	7090	455.3	7	30.04.2017	сільська
Війницька	3710	186.57	3	23.12.2018	сільська
Гіркополонківська	7381	90.64	3	23.12.2018	сільська
Голобська	8670	298.81	5	25.10.2015	селищна
Головненська	6196	223.53	3	29.10.2017	селищна
Городищенська	3586	105.07	5	29.10.2017	сільська
Гуто-Боровенська	5091	301.27	5	23.12.2018	сільська
Дубечненська	5475	159.01	2	29.10.2017	сільська
Дубівська	3636	125.0	3	18.12.2016	сільська
Жидичинська	3808	79.33	2	29.10.2017	сільська
Заболоттівська	9546	253.72	4	18.12.2016	селищна
Заборольська	7501	130.96	4	30.04.2017	сільська
Забродівська	10629	334.24	6	30.04.2017	сільська
Зарічанська	4328	85.55	2	29.10.2017	сільська
Затурцівська	6027	241.22	5	24.12.2017	сільська
Зимнівська	7599	240.98	6	25.10.2015	сільська
Іваничівська	9656	95.62	3	29.10.2017	селищна
Ківерцівська	17745	186.8	3	23.12.2018	міська
Княгининівська	7891	69.95	2	11.12.2016	сільська
Колківська	13029	355.97	6	29.10.2017	селищна
Колодязненська	4569	308.3	4	30.04.2017	сільська
Копачівська	5337	179.24	6	29.10.2017	сільська
Липинська	5254	46.28	2	23.12.2018	сільська
Литовезька	4190	122.42	4	11.12.2016	сільська
Луківська	4431	117.0	3	29.10.2017	селищна
Любешівська	28758	1108.96	16	29.10.2017	селищна
Люблинецька	6416	115.4	3	28.08.2016	селищна
Любомльська	16076	277.0	6	29.10.2017	міська
Мар'янівська	8359	167.982	4	30.06.2019	селищна
Оваднівська	4888	282.44	5	29.10.2017	сільська
Павлівська	7960	218.16	10	18.12.2016	сільська
Підгайцівська	8363	82.3	2	23.12.2018	сільська
Поворська	4462	297.21	4	11.12.2016	сільська
Поромівська	5811	110.09	4	11.12.2016	сільська
Привітненська	3565	139.34	4	23.12.2018	сільська
Прилісненська	5746	391.46	6	11.12.2016	сільська
Рівненська	5620	333.17	5	29.10.2017	сільська
Самарівська	5508	257.2	4	30.04.2017	сільська
Сереховичівська	2566	138.34	3	29.10.2017	сільська
Смідинська	3169	161.24	2	29.10.2017	сільська
Смолигівська	1941	69.32	2	25.10.2015	сільська
Старовижівська	10987	324.03	6	23.12.2018	селищна
Торчинська	9193	138.97	5	29.04.2018	селищна
Тростянецька	4357	197.08	4	23.12.2018	сільська
Турійська	7656	150.52	4	29.10.2017	селищна
Устилузька	7551	413.7	8	25.10.2015	міська
Цуманська	12893	316.12	5	29.10.2017	селищна
Шацька	8646	307.45	3	27.03.2016	селищна

Джерело: побудовано на основі [8]

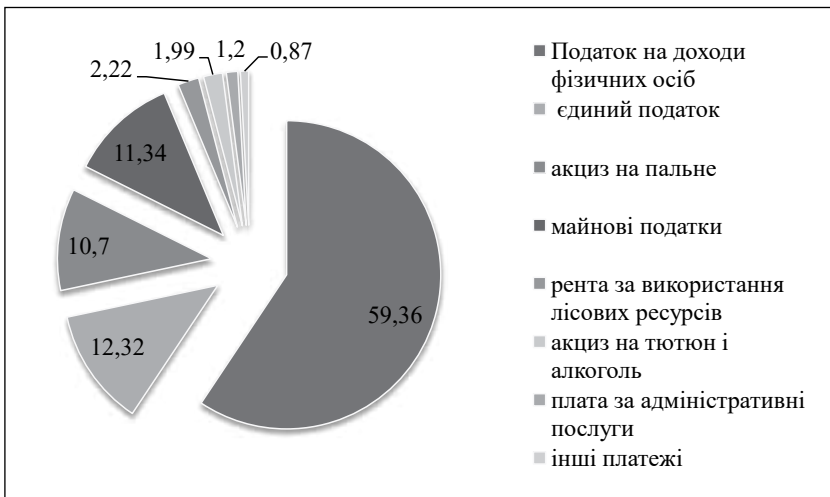

Рис. 4. Структура власних доходів громад Волинської області за 2018 р.

Джерело: сформовано на основі [9]

Литовезька, Жидичинська, Смолигівська, Зарічанська та Дубівська) перераховували реверсну дотацію, оскільки мають надлишок доходів. На утримання апарату управління найбільше власних ресурсів (близько 71,6%) витратила у 2018 р. Сереховичівська сільська об'єднана територіальна громада, а найменше – Боратинська об'єднана сільська територіальна громада (6,8%) [10].

Як бачимо, процес децентралізації дає можливість органам місцевого самоврядування самостійно приймати рішення щодо фінансових питань у сфері розвитку сільських територій. Окрім того, децентралізація виступає дієвим чинником стабілізації соціально-економічної ситуації в Україні, адже сприяє підвищенню ефективності використання бюджетних коштів на всіх рівнях управління [11].

Із 1 лютого 2018 р. Держгеокадастр розпочав процес передачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності у комунальну власність об'єднаних територіальних громад. 22 грудня 2018 р. відбулася четверта передача Головним управлінням Держгеокадастру у Волинській області земель поза межами населених пунктів сільськогосподарського призначення з державної у комунальну власність об'єднаним громадам, у ході якої 14 волинських об'єднаних територіальних громад отримали 24 234,69 га земель. 27 вересня відбулася третє передача, у ході якої вісім волинських об'єднаних територіальних громад отримали 15 595,09 га землі. Під час другої передачі у власність семи об'єднаних територіальних громад перейшло близько 9 тис га землі поза межами населених пунктів сільськогосподарського призначення. Перша передача землі відбулася 27 лютого 2018 р. Тоді передали 962 га Городищенській сільській об'єднаній територіальній громаді [12]. До кінця року планується передати 40 волинським об'єднаним територіаль-

ним громадам землі поза межами населених пунктів сільськогосподарського призначення. Сьогодні лише 30 ОТГ отримали землі сільськогосподарського призначення у комунальну власність, загальна площа яких становить 49,4 тис га. Слід відзначити, що передача земельних ділянок у власність об'єднаних територіальних громад є важливим кроком до ефективного управління даним ресурсом [13].

У цілому по Україні 649 об'єднаних територіальних громад отримали землю поза межами населених пунктів сільськогосподарського призначення загальною площею 1 450,8 тис га.

Щоб об'єднана територіальна громада вдало використала свої можливості для розвитку, необхідно усвідомити, що це не просто розширення її меж завдяки збільшенню кількості мешканців. Об'єднана територіальна громада виходить на якісно інший рівень існування: він посилює обов'язки та відповідальність, насамперед, місцевих органів влади. З розширеної території до місцевого бюджету можна зібрати значніші податкові надходження, а це додаткові робочі місця, поліпшення помешкань, тобто життя громадян [14, с. 4].

Висновки з проведеного дослідження. Виявлення та розкриття регіональних особливостей розвитку сільських територій в умовах децентралізації здійснено на прикладі Волинської області, адже цей регіон займає середню позицію за кількістю сільського населення та за кількістю сільських населених пунктів. Окрім того, Волинська область займає шосте місце у рейтингу областей щодо формування спроможних громад. Сьогодні сформовано 51 об'єднану територіальну громаду, серед яких 34 – сільських. Виявлено, що 60% власних надходжень об'єднаних територіальних громад становить податок на доходи фізичних осіб.

На території Волинської області, як і по всій Україні, нині відбувається процес передачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності у комунальну власність об'єднаних територіальних громад. Сьогодні на території Волині лише 30 об'єднаних територіальних громад отримали землі сільськогосподарського призначення у комунальну власність, загальна площа яких становить 49,4 тис га. Загалом вважаємо, що процес децентралізації дає нові можливості для ефективного розвитку сільських територій у регіонах України, зокрема у Волинській області.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Хомюк Н.Л. Децентралізація як чинник диверсифікації розвитку сільських територій. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2019. № 1(17). С. 85–91.
2. Статистичний щорічник України за 2017 рік / за ред. І.Є. Вернера. Київ : Державна служба статистики України, 2018. 541 с.
3. Управління по зв'язках із місцевими органами влади та органами місцевого самоврядування Апарату Верховної Ради України. *Адміністративно-територіальний устрій України станом на 01.07.2019*. URL : <https://static.rada.gov.ua/zakon/new/NEWSAIT/ADM/d01.rtf> (дата звернення: 25.07.2019).
4. Павліха Н.В., Хомюк Н. Л. Трансформація системи платежів за користування землями сільськогосподарського призначення : монографія. Луцьк, 2017. 242 с.
5. Про затвердження перспективного плану формування території громад Волинської області : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.09.2015 № 9933-р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993-2015-%D1%80> (дата звернення: 22.07.2019).
6. Хомюк Н.Л., Павліха Н.В. Методичні підходи до аналізу розвитку сільських територій. *Регіональна економіка*. 2019. № 1. С. 47–55.
7. Офіційний державний сайт України «Децентралізація». *Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування станом на 10 липня 2019 р.* URL : <https://decentralization.gov.ua/mainmonitoring> (дата звернення: 15.07.2019).
8. Офіційний державний сайт України «Децентралізація». *Області*. URL : <https://decentralization.gov.ua/areas> (дата звернення: 17.07.2019).
9. Повідомили перші результати виконання бюджетів волинських ОТГ у 2018 році. *Волинь online*. URL : <https://volynonline.com/povidomili-pershirezultati-vikonannya-byudzhativ-volinskih-otg-u-2018-rotsi/> (дата звернення: 25.07.2019).
10. Експерти проаналізували бюджети об'єднаних громад кожної області за 2018 рік. *Офіційний державний сайт України «Децентралізація»*. URL : <https://decentralization.gov.ua/news/10674> (дата звернення: 12.07.2019).
11. Павліха Н.В., Хомюк Н.Л. Децентралізація в Україні: стан та вплив її на розвиток сільських територій. *Актуальні проблеми регіональних досліджень* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конференції, м. Луцьк, 17–18 травня 2018 р. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. С. 16–19.
12. 14 волинських ОТГ отримали землі поза межами населених пунктів. *Волинські новини*. URL: <https://www.volynnews.com/news/all/14-volynskykh-otg-otrymaly-zemli-pozamezhamy-naselenykh-punktiv/> (дата звернення: 20.07.2019).
13. Хомюк Н.Л., Павліха Н.В. Особливості формування об'єднаних територіальних громад у Волинській області. *Сучасна наука та освіта Волині* : зб. матеріалів наук.-практ. конф., м. Володимир-Волинський, 22 листопада 2018 р. Луцьк : Волиньполіграф, 2018. С. 427–430.
14. Овчаренко Т., Бочі А., Поворозник В. Особливості формування та виконання бюджету об'єднаних територіальних громад. Київ : Міжнародний центр перспективних досліджень, 2017. 136 с.

REFERENCES:

1. Khomiuk N.L. (2019). Detsentralizatsiia yak chynnyk dyversyfikatsii rozvytku silskykh terytorii [Decentralization as a factor in the diversification of rural development]. *Ekonomichnyi chasopys Shkhidnoieuropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky* [Economic Journal of Lesia Ukrainka Eastern European National University]. No 1 (17). pp. 85–91.
2. Verner I. Ye. (2018). *Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2017 rik* [Statistical Yearbook of Ukraine for 2017]. K. : Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. 541 p.
3. Upravlinnia po zviyazkakh z mistsevymy orhanamy vlady ta orhanamy mistsevoho samovriaduvannia Aparatu Verkhovnoi Rady Ukrainy. (2019). *Administrativno-terytorialnyi ustrii Ukrainy za stanom na 01.07.2019* [Administrative and territorial structure of Ukraine on 01.07.2019]. Available at: <https://static.rada.gov.ua/zakon/new/NEWS-AIT/ADM/d01.rtf> (accessed: 25.07.2019).
4. Pavlikha N.V., & Khomiuk N. L. (2017). *Transformatsiia systemy platezhiv za korystuvannia zemliamy silskohospodarskoho pryznachennia* [The transformation of payment system for use of agricultural land: monohrafiia]: monograph. Lutsk, 242 p.
5. Rozporjadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy (2014). *Pro zatverdzhennia perspektyvnoho planu formuvannia terytorii hromad Volynskoi oblasti: pryiniaty 23 veresn. 2015 № 9933-r*. [On approval of the prospective plan for the formation of territories of the communities of Volyn region from 2015, September 23]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993-2015-%D1%80> (accessed: 22.07.2019).
6. Khomiuk N.L., & Pavlikha N.V. (2019). *Metodychni pidkhody do analizu rozvytku silskykh terytorii* [Methodological approaches to analysis of development of the rural territories in terms of decentralization]. *Rehionalna ekonomika* [Regional economy]. No 1. pp. 47–55.
7. Ofitsiynij derzhavnyj sajt Ukrainy «Decentralizacija». (2019). *Monitoryng procesu decentralizacii vlady ta reformuvannja miscevogho samovriaduvannja stanom na 10 lypnia 2019 roku* [The official state site of Ukraine «Decentralization». Monitoring the process of decentralization of power and reform of local self-government as of July 10, 2019]. Available at: <https://decentralization.gov.ua/mainmonitoring> (accessed: 15.07.2019).
8. Ofitsiynij derzhavnyj sajt Ukrainy «Decentralizacija». (2019). *Obласти* [The official state site of Ukraine «Decentralization». Areas]. Available at: <https://decentralization.gov.ua/areas> (accessed: 17.07.2019).
9. Volyn online. (2019). *Povidomyly pershi rezultaty vykonannia biudzhativ volynskykh OTH u 2018 rotsi* [Reported the first results of the implementation of the budgets of the Volyn UTCs in 2018]. Available at: <https://volynonline.com/povidomili-pershirezultati-vikonannya-byudzhativ-volinskih-otg-u-2018-rotsi/> (accessed: 25.07.2019).
10. Ofitsiynij derzhavnyj sajt Ukrainy «Decentralizacija». (2019). *Eksperty proanalizuvaly biudzhety obiednanykh hromad kozhnoi oblasti za 2018 rik* [The official state site of Ukraine «Decentralization». The experts analyzed the budgets of the united communities of each region for 2018]. Available at: <https://decentralization.gov.ua/news/10674> (accessed: 12.07.2019).

11. Pavlikha, N.V., & Khomjuk, N.L. (2018). Decentralizacija v Ukrajinі: stan ta vplyv jiji na rozvytok siljsjkykh terytorij [Decentralization in Ukraine: its state and its impact on the development of rural territories]. Proceedings from: *II Mizhnarodna naukovo-praktychna internet-konferencija «Aktualjni problemy rehionalnykh doslidzhenj»* [The Second International scientific and practical internet-conference «Actual problems of regional studies: materials»]. Lutsk : Vezha-Druk. pp. 16–19.

12. Volynski novyny. (2018). 14 volynskykh OTH otrymaly zemli poza mezhamy naselenykh punktiv [14 Volyn OTGs received lands outside the settlements]. Available at: <https://www.volynnews.com/news/all/14-volynskykh-oth-otrimaly-zemli-pozamezhamy-naselenykh-punktiv/> (accessed: 20.07.2019).

13. Khomiuk N.L., & Pavlikha N.V. (2018). Osoblyvosti formuvannia obiednanykh terytorialnykh hromad u Volynskii oblasti [Features of formation of united territorial communities in Volyn region]. Proceedings from: *Mizhnarodna naukovo-praktychna konferencija «Suchasna nauka ta osvita Volyni»* [The International scientific and practical conference «Contemporary Science and Education of Volyn»]. Lutsk : Volynpolihraf, pp. 427–430.

14. Ovcharenko T., Bochi A., & Povoroznyk V. (2017). *Osoblyvosti formuvannja ta vykonannja bjudzhetu ob'jednanykh terytorialnykh ghromad*. [Features of formation and execution of the budget of the united territorial communities]. Mizhnarodnyj centr perspektyvnykh doslidzhenj. 136 p.